

Carta a la meva filla sobre l'Enric Marquès

crònica

Francesc Carbonell i Paris
Av. de Girona, 28, 2n
Tel. 972-42 90 84
17150 Sant Gregori

Sant Gregori, primer de setembre del 1996

Estimada Tura:

En un primer moment, la teva decisió d'allargar la teva estada a Irlanda, prevista només per l'estiu, a tot el curs vinent, ens va agafar una mica per sorpresa. Però estic content, tant del fet que hagis sabut adaptar-te a les incomoditats pròpies de les tasques d'*au pair*, com de la maduresa que mostres en seguir afrontant el repte d'assumir la

pròpia soledat en una terra tan allunyada de tot el que estimes, per superar així la dificultat de conèixer més a fons la llengua anglesa.

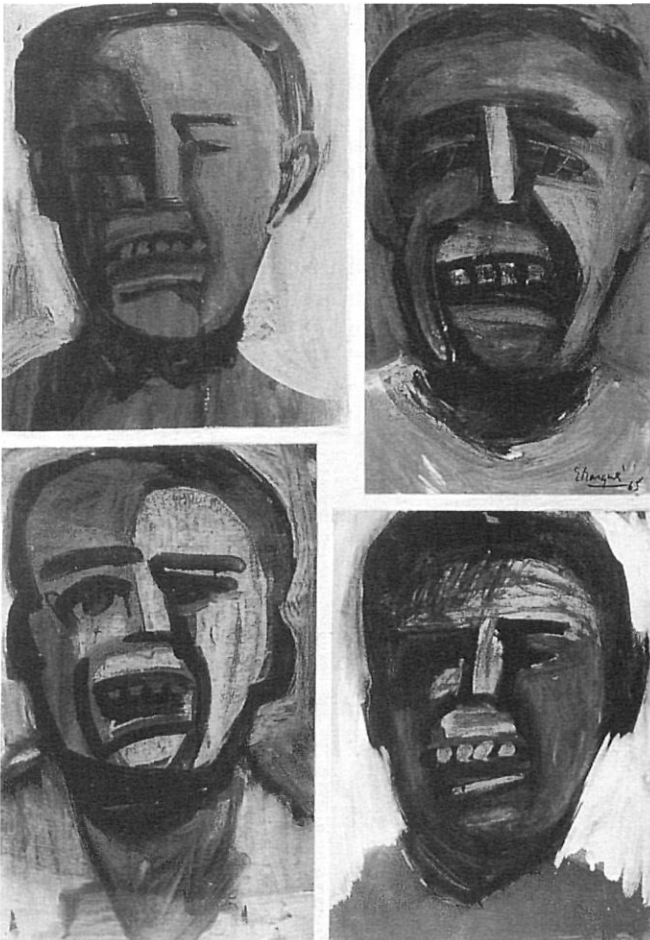
Aquest matí t'he trobat a faltar d'una manera especial. Aprofitant la tranquil·litat del diumenge m'he arribat a Girona al Museu d'Història de la Ciutat, aquell que hi ha al capdamunt del carrer de la Força. Des del cinc de juliol (i fins al tres de novembre, o sigui que malauradament no podràs veure-la quan vinguis per Nadal) s'hi exposa la mostra antològica més important que s'ha fet mai de l'obra del malaguanyat Enric Marquès. Te'n recordes? No fa més de deu anys —no eres pas tan petita

per no recordar-ho!— que va venir diverses vegades a Millars. Ell, com tu, i aproximadament a la mateixa edat, també va decidir de marxar a l'estranger a buscar el que aquí no trobava... potser per això he notat, més encara que els altres dies, la teva absència.

L'exposició és magnífica. Jo potser hauria preferit sacrificar l'exhaustivitat al didacticisme, exposant menys obres, classificant-les per períodes, atapeint menys els murs per tal que poguessin destacar més les peces importants. Que hi són. I no pas poques! Però, d'altra banda, penso que també és bo que els gironins tinguin l'ocasió de contemplar, a dos anys de la seva mort, una mostra tan completa de la seva obra.

Saps? Vaig descobrir no fa gaire un article que l'Enric amb un pseudònim va publicar a *Serra d'Or* l'any 72. Hi feia una mena d'anàlisi de la vida artística gironina d'aquells darrers anys. L'anònim li va permetre de parlar d'ell mateix, més ben dit: de la seva obra, com si es referís a una altra persona. I ho feia ben lúcidament (lucidesa, compromís i integritat foren, al meu parer, els seus trets característics) en una frase que resumiria millor l'exposició que tot el que han dit sobre ella amics i crítics: *Des de les llunyanes angulositats neocubistes, passant pels fluids i sensuals «gouaches», la seva*

"Esglai I", 1965.

"Autoretrat",
1954.

actitud –indissociable del conflicte de l'art de vocació social– ha conegut revisions i eclipsis, per a reaparèixer més desenvolupada. Incideix en l'esdeveniment col·lectiu.

repassem junts el catàleg de l'exposició...

I els seus abundants autorretrats? Ell havia escrit que els autorretrats eren un pretext, com sempre, per a treballar. Potser

sí. Però aquesta funció la compleixen, com a models, d'una manera més pacient i generosa, les natures mortes i els interiors. L'Enric no feia autorretrats. Feia autoviviseccions, radiografies de l'ànima, autoanàlisis plàstiques. Sense concessions amb ell mateix. Quasi mai ni l'esbós d'una rialla. Sovint empenyat

quadres, vers la nostra inconseqüència acomodaticia i gasiveria en l'acció (*si féssim el que hem de fer, ja fórem tots a la presó*, em deia en Joan l'altre dia).

És cert, però, ja ho intuiràs al catàleg, que a partir de la fi dels seixanta, alguns dels seus quadres perden espontaneïtat i frescor, li queden encarcerats com si una excessiva preocupació per realisme inequívoc amb què volia transmetre el que volia dir –també per un afany d'arribar a tothom, de fer un art realment «pop»–pular però mai populista–, li través el gest en el dibuix i la pinzellada li estrafés les composicions i encaixos. Només cal veure algun dels seus «atletes del consum». Ell n'era ben conscient de la necessitat dels artistes de superar, ara i aquí, aquella doble necessitat, tan difícil de resoldre equilibradament en l'execució de qualsevol manifestació artística, que descrivia l'any 69 a *Presència: No es pot fer res de vàlid al marge de les recerques formals que omplen el panorama del nostre segle i, inversament, no es pot fer res de vàlid sense un conjunt que reflecteixi –solidàriament– la vida, les virtuts i els defectes, les esperances i les frustracions dels nostres dies.*

Com et deia al començament, el mateix ens va fer saber que la seva obra havia

A dalt,
"Paolo Uccello
1968",
1969.
A baix, "Soldat
vietnamita",
1965.

(*que n'és de bonic l'Onyar quan s'empenya!* havia escrit) i quan no, consirós. I sempre, amb aquella expressió als ulls esbatanats d'interrogants i d'exigències, vers ell mateix mirant-se al mirall per fer-se l'autoretrat, i vers nosaltres permanentment, des dels seus

De l'Enric tothom celebra aquells *fluids i sensuals gouaches*, fins al punt que més d'un «entès» considera que només ells, i especialment els que va pintar a la dècada dels cinquanta sobre paisatges rurals i urbans, formen el corpus artístic realment significatiu del pintor. S'equivoquen, Tura, com hauries comprovat a l'exposició, a no ser que la vara per mesurar la qualitat de l'art que s'utilitza, sigui aquella que prioritza el decorativisme. Bona part de les seves xilografies tenen el dramatisme i la intensitat de les millors dels expressionistes alemanys, i la sèrie d'olis i acrílics anomenada «L'esglai» podrien ben bé ser la traducció mediterrània del crit de Munch o d'aquells inoblidables primers plans d'«El cuirassat Potemkin» en la dramàtica escena de l'escalinata. Te'n recordes? Quan vinguis per Nadal

passat per revisions i eclipsis. ¿Qui ho sap (potser en Bep, de la impremta, en Lluís o algun altre dels seus amics íntims podrien dir-nos-ho) si aquells guaixos fluids i sensuals que tant valoren els experts foren els culpables de la paràlisi creativa dels seus darrers anys? Jo crec que va abandonar un estil i una temàtica ben propis, contundents i, per excel·lents, tan acceptats com per poder-ne viure folgadoament, per tal d'escapar del fatal acompliment d'aquella premonició que ell mateix formulava més o menys així: *l'artista esdevé, malgrat ell, una «vedette» del sistema que fabrica els moderns mites per l'alienadora diversió de les masses, i l'art, exhibit freqüentment en «vas clos», és consumit i acaparat per limitadíssims cercles socials, convertit en objecte de cobejoses inversions capitalistes».*

"El somni americà", 1972.

A la dreta, "Autoretrat", 1954.

"Fires de Girona, 18", 1972.

A mi em sembla, estimada Tura, que l'Enric fou abans que tot, abans que un artista, un home íntegre; i si és que pot dir-se així: *excessivament*, dramàticament lúcid i conseqüent. Si l'haguessin portat al límit de triar entre l'ètica i l'estètica, no crec que hagués dubtat ni un instant. La pintura com a mitjà, mai com a fi, i

sempre al servei de la lluita contra l'alienació i contra tota mena d'exclusió i de repressió. A l'Enric no se li van assecar les deus de la creativitat a partir dels setanta, com alguns afirmen. En la faula xinesa (clàssica, però rabiosament postmoderna) de la canya i el roure, en la qual es demostra la pretesa fortalesa superior de la canya, ja que en saber doblegar-se quan hi ha

tempesta no és partida com el roure pel temporal, ell va apostar pel risc de la inflexibilitat del roure. Delitós d'assolir la puresa del cristall, transparent i dur, però fràgil, abans es va trencar que es va doblegar.

Recordo que un dia, devies tenir set o vuit anys, et vaig dir: vols venir a Girona a passeig? I tu em vas contestar amb la mirada múrria: no, que només anem a veure exposicions! Vaig intentar esmenar-me. Però ja ho veus, amb els anys reincideixo i fins i tot a Irlanda el persegueixo

amb les meves... obsessions. No m'ho tinguis gaire en compte. Es veu que m'han afectat les mirades dels autoretrats de l'Enric, i tu, ara me n'adono, n'has pagat les conseqüències.

Ja tens a punt la llista de la roba d'hivern que vols que t'enviem? I el constipat? com va? Cuida't molt. Saluda a Miss Fogarty de part nostra i para la galta que t'envio un petonàs de diumenge. T'estima en

FRANCESC